

לקוטי אמרים

פרק מז ובזה יוכן מ"ש ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע בין עובד אלהים לאשר לא עבדו שהתפרש בין עובד אלהים לצדיק הוא שעובד הוא לשון הוה שהוא באמצע העבודה שהיא המלחמה עם היצה"ר להתגבר עליו ולגרשו מהעיר קמנה שלא יתלבש באברי הגוף שהוא באמת עבודה ועמל גדול להלחם בו תמיד והיינו הבינוני. אבל הצדיק נקרא עבד ה' בשם התואר כמו שם חכם או מלך שכבר נעשה חכם או מלך כך זה כבר עבד וגמר לגמרי עבודת המלחמה עם הרע עד כי ויגרשהו וילך לו ולבו הלל בקרבו. ובבינוני יש ג"כ שתי מדרגות עובד אלהים ואשר לא עבדו ואעפ"כ אינו רשע כי לא עבר מימיו שום עבירה קלה וגם קיים כל המצות שאפשר לו לקיימן ותלמוד תורה כנגד כולם ולא פסיק פומיה מגירסא אלא שאינו עושה שום מלחמה עם היצר לנצחו ע"י אור ה' המאיר על נפש האלהית שבמוח השליט על הלב כנ"ל מפני שאין יצרו עומד לנגדו כלל לבטלו מתורתו ועבודתו ואין צריך ללחום עמו כלל כגון שהוא מתמיד בלמודו בטבעו מתולדתו על ידי תגבורת המרה שחורה וכן אין לו מלחמה מתאמת נשים מפני שהוא מצונן בטבעו וכן בשאר תענוגי עוה"ז הוא מחוסר הרגש הנאה בטבעו ולכן אין צריך להתבונן כל כך בגדולת ה' להוליד מבינתו רוח דעת ויראת ה'

מ"ש (מלאכי ג' יח').
כנ"ל (פי"ב, יג'). בטבעו מתולדתו (נזכר בזה תו"א תולדות בי' מ"ר).
מ"ש (ד' מרות נזכרו: זח"ג רכז:). מצונן (נזכר סנה' לט:). ויראת כו' מל"ת ואהבת כו' בקיום המצות (כי היראה שרש למל"ת והאהבה למ"ע כנ"ל פ"ד. ורוח דעת או אפ"ל דקאי אתרווייהו).

כא

מ"מ, הגהות והערות קצרות עם פירושים	לקוטי פירושים
מ"ש: מלאכי ג' יח'. כנ"ל: פי"ב, יג'. בטבעו מתולדתו: נזכר בזה בתו"א תולדות בביאור לד"ה מים רבים. מרה שחורה: ד' מרות נזכרו: זח"ג רכז, ב. מצונן: נזכר בסנהדרין לט, ב ("אחאב איש מצונן הי"). ויראת כו' מצות ל"ת ואהבת כו' בקיום המצות: כי היראה היא שרש למצות לא תעשה, והאהבה היא שרש למצות עשה, כנ"ל פ"ד. ו"רוח דעת" (שמקדים ל"יראה ה' . . ואהבת ה"). – אולי אפ"ל דקאי אתרווייהו.	עובד אלקים: נוסף לכך שבינוני נקרא "עובד . . לשון הוה" (דלא כצדיק שנקרא "עבד . . בשם התואר"), נאמר בו "עובד אלקים" (דלא כצדיק שנקרא "עבד הוי"א) – כי, בשביל עבודת הבינוני שהיא באופן של יגיעה דוקא, יש צורך בכח ותווק המרומז בשם "אלקים" (מלשון כח ותווק ² , תקיף בעל היכולת ובעל הכחות כולם ³) דוקא, היינו, כח ותווק שלמעלה מגדרי האדם.
(1) ראה גם לקוטי לוי"צ לתניא כאן. (2) טואו"ח סוס"ה. (3) טושו"ע ודאדה"ז שם.	(סה"ש תנש"א ז"א נ' 158 הנרה 44)

(1) ושם (יט, סע"ב ואילך): "שיש בני"א שמצד טבעו ומזגו ומדותיו להמשיך חשק ותשוקת כל לבבו אל למוד החכמות, ולהיות תמיד מחשבתו ולבו ושכלו דבוק בהן. והראי' מהפלוסופים מהאומות הקדמונים שהיו שרים גדולים לא יחסר להם כל מעדני עולם, היו עוזבים כל תענוגי ועוסקים בכל לבבם ותשוקת נפשם בלמוד החכמות . . . ותערב לנפשו ותתענג בהם כ"כ כמו זולתו בכל תענוגי העולם . . . מצד מזג טבעם . . . שנולד בטבע כזה . . . וסבת זה הוא מצד המרות . . . יש שגובר בו מרה שחורה בתולדתו תשתוקק נפשו מאד אל החכמה כל חפצי' לא ישוה בה, כאשר כ"ז מבואר בח"פ להרמב"ם ע"ש פ"ח. ולכן גם בישראל ימצא טבעיים מחולקים כמותם, אך שתמשיך נפשו לדבר הנהוג בישראל, כמו ענין למוד התורה שבע"פ, יחשוק נפשו ולבו להגות בה יום ולילה לא ישבות." (2) ושם: "מרה לבנה . . . מרה סומקא . . . מרה ירוקא . . . מרה שחורה".

לקוטי אמרים

כא

מ"מ הגהות
והערות קצרות
קה

שנק' אוהבי שמו (תילים סט' לז'. פי"ד הביא אוהבי שמך. ולהעיר דבפסוק זה "אוהבי שמו" הוא בנגוד ל"עבדיו", משא"כ בפי"ד דקאי בבינוני שנצרך למלחמה, והביא פסוק הנדרש אעובד מאהבה – סוטה לא. וצד"ג דקרי לי', היינו לענין שכר ועונש וכמו בחגיגה ט: הובא פט"ו). וכמ"ש לקמן

(פי"ח ופמ"ד – צ"צ). נעשה ההרגל ט"ש (לעיל ספי"ד). בגמרא (חגיגה ט:). ק' פעמים ואחד (כ"ה בכ"מ ולכאורה צ"ל ואחת – וכ"ה בהל' ת"ת לאדה"ז ב' ג' – וכמו זאת הפעם – ברא' ב' כג' – וכמוש"כ לקמן "המאה ואחת". לעיין בד"ס). ועיין לקו"ת בי' אחרי ס"ו.

לקוטי פירושים

מ"מ, הגהות והערות קצרות – עם פענוחים

מאה פעמים ואחד . . מאה פעמים לבד: יש לומר, שמאה פעמים מורה על שלמות העבודה בעשר כחות הנפש כפי שכלולים מעשר, וע"י הפעם המאה ואחת מגיעים בבחינת היחידה שבנפש, שענינה למעלה הוא בחינת הכתר⁴.

(לקו"ש ח"א ס"ע 117 ואילך)

מאה פעמים ואחד . . הפעם המאה ואחת: תלוי אם קאי על "מי ששונה" – שלאחרי ששונה ק' פעמים ה"ה אצד, שממשיך בלימוד ענין זה, או

(4 ראה לקו"ת פ' ראה כב, ג. וש"נ.

שנקראו אוהבי שמו: תילים סט' לז'. ולעיל בפי"ד הביא הפסוק³ "אוהבי שמך". ולהעיר דבפסוק זה – "אוהבי שמו" הוא בניגוד ל"עבדיו" שנזכר לפנ"ז ("זרע עבדיו גו' ואוהבי שמו"), ולכן הביאו כאן כשמדבר בבינוני שאינו צריך למלחמה ו"אינו נקרא עובד כלל", משא"כ בפי"ד דקאי בבינוני שנצרך למלחמה ונקרא "עובד", לא מתאים הפסוק שבו נזכרו "אוהבי שמו" בניגוד ל"עבדיו", ולכן הביא הפסוק "אוהבי שמך" הנדרש אעובד מאהבה, כדאיתא בסוטה לא, א⁴. וצדיק גמור דקרי לי' בסוטה שם, היינו לענין שכר ועונש⁵, ולכן שפיר מביאו אדה"ז בפי"ד בנוגע לבינוני. וכמו צדיק גמור שבחגיגה ט, ב⁶ שהובא בפט"ו בנוגע לבינוני, כיון שנקרא צדיק גמור רק לענין שכר ועונש. וכמ"ש לקמן: פי"ח ופמ"ד – הערת הצ"צ⁷. נעשה ההרגל טבע שני: לעיל ספי"ד.

בגמרא: חגיגה ט, ב.

מאה פעמים ואחד: כ"ה ("ואחד") בכ"מ. ולכאורה צ"ל

"ואחת" – וכ"ה בהל' ת"ת לאדה"ז פ"ב ה"ג ("מאה פעמים ואחת") – כי "פעם" הוא לשון נקבה, וכמו "זאת הפעם" (בראשית ב' כג') – וכמו שכתב לקמן (בהמשך הענין) "הפעם המאה ואחת". לעיין הגירסא בדקדוקי סופרים⁸. – ועיין לקו"ת ראה ביאור לד"ה אחרי ס"ו⁹.

(3 תהלים ה, יב. 4) ושם: "הנהו תרי תלמידי דהוו יתבי קמי' דרבא, חד אמר לי' אקרין בחלמאי מה רב טובך אשר צפנת ליראך, וחד אמר לי' אקרין בחלמאי וישמחו כל חוסי בך לעולם ירננו ויעלצו בך אוהבי שמך, אמר להו תרויכו צדיקי גמורי אתון, מר מאהבה ומר מיראה". (5 ראה תניא פ"א. 6) ושם: "עבדו ולא עבדו, תרווייהו צדיקי גמורי ניהו, ואינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה ואחד". (7) נדפס בקיצורים והערות לתניא ע' לה. (8) בהערות ותיקונים בדא"פ כותב רבינו: "ראה ב' הגירסאות בש"ס ועיין יעקב" (גירסת הש"ס: "ואחד", וגירסת הע"י: "ואחת"). – בדקדוקי סופרים לא נמצא גירסא אחרת בש"ס. (9) ושם (כב, ב ואילך): "ואותו תעבדו ע"ד מ"ש ושבתם וראיתם . . בין עובד אלקים . . שונה פרקו מאה ואחד פעמים . . שמהפך טבעו מלשון עורות עבודים . . אלקים גימטריא הטבע . . מגן ונרתק המסתיר על גילוי שם הוי' . . ע"י שהאדם עוסק בעבודת הש"י יותר מטבעו ומשנה טבעו נקרא עובד אלקים היינו שלא יהי' הסתר הנרתק . . ע"י שעובד אלקים ומשנה טבעו להיות שונה פרקו מאה פעמים ואחד ממשך עוד מבחי' . . חד ולא בחושבן".

לקוטי אמרים

כא

הרגילות לשנות כל פרק מאה פעמים כדאיתא התם בגמרא משל משוק של חמרים שנשכרים לעשר פרסי בזוזא ולאחד עשר פרסי בתרי זוזי מפני שהוא יותר מרגילותם. ולכן זאת הפעם המאה ואחת היתרה על הרגילות שהורגל מנעוריו שקולה כנגד כולן ועולה על גביהן ביתר שאת ויתר עז להיות נקרא עובד אלהים מפני שכדי לשנות טבע הרגילות צריך לעורר את האהבה לה' ע"י שמתבונן בגדולת ה' במוחו לשלוט על הטבע שבחלל השמאלי המלא דם הנפש הבהמית [42] שמהקליפה שממנה הוא הטבע וזו היא עבודה תמה לבינוני. או לעורר את האהבה המסותרת שבלבו

לקוטי פירושים

על "הפעם" (המאה ואחת)⁵. אבל, זה גופא טעמא בעי.

(לקו"ש זכ"י ע' 208 הערה 45)

משל משוק של חמרים שנשכרים וכו':
רבינו הזקן מביא גם את המשל שבגמרא "משוק של חמרים שנשכרים לעשר פרסי בזוזא ולאחד עשר פרסי בתרי זוזי מפני שהוא יותר מרגילותם" - לפי שה"משל משוק של חמרים" נוגע להבנת ענין מעלת שינוי הרגילות המבואר בתניא⁶.
ויש לבאר זה ע"פ תורת הבעש"ט⁷ על הפסוק⁸ "כי תראה חמור שונאך", ש"חמור" קאי על הגוף, וצ"ל "עוזב תעזוב עמו", היינו, שלא להסתפק בעבודה השייכת לנשמה בלבד, אלא לברר גם את הגוף.

ושני אופנים בזה:

- (א) לפעול על הגוף שיחדל להיות חמור ("ער זאָל ווערן אויס חמור"), ולהביאו לדרגת "מְדַבֵּר" - שזהו"ע דאתהפכא⁹.
 - (ב) גם כשהגוף נשאר במהותו כמו שהוא מצד עצמו, "חמור", ה"ה כופה אותו ומשנה את רגילותו - שזהו"ע דאתכפיא.
- ובפרטי ה"משל משוק של חמרים שנשכרים לעשר פרסי בזוזא ולאחד עשר פרסי בתרי זוזי מפני שהוא יותר מרגילותם", מרומז שגם ע"י שינוי הרגילות באופן של אתכפיא בלבד נקרא "עובד אלקים":
החמור - אינו שלו, שהרי לא קנה את החמור, כי אם לקחו בשכירות ("שנשכרים") להשתמש בו, ונשאר החמור ברשות בעליו. ודוגמתו בנמשל - שהגוף ("חמור") נשאר במצבו החומרי כמו שהוא (כיון שהעבודה עם הגוף לא נעשית באופן של אתהפכא, שיתהפך מחומריותו להיות קנינה של הנשמה).
וכשם שבמשל, אף שהחמור לא נעשה קנינו, אינו מתחשב ברגילותו לילך רק עשר פרסי, אלא עובד עמו יותר מרגילותו - כן הוא גם בנמשל, אף שהגוף נשאר במצבו החומרי כמו שהוא, כופה את חומר הגוף

מ"מ, הגהות והערות קצרות - עם פננחים

הרגילות לשנות כו': .
לעשר פרסי: לכאורה צ"ל "לעשרה" (בלשון זכר) - וכמו שכתב לאח"ז "ולאחד עשר" - וכמ"ש בש"ס, עין יעקב וילקוט שמעוני¹⁰ ("עשרה"). לעיין הגירסא בדקדוקי סופרים¹¹.
או לעורר את האהבה: עיין לקמן ספ"ט מענין לשמה¹² - הערת הצ"צ⁷.

10) מלאכי רמז תקצא. 11) בדקדוקי סופרים - לא נמצאו בזה שינויי גירסאות. 12) ושם (נג, ב): "לשמה ממש אי אפשר בלא התעוררות דחילו ורחימו הטבעיים עכ"פ להוציאן מהסתר הלב אל הגילוי במוח ותעלומות לבו עכ"פ" (ושם לפנ"ז: "עבודה בלי התעוררות דחילו ורחימו אפי' במוחו בבחי' גילוי, דהיינו לעורר האהבה הטבעית המסותרת בלב להוציאה מההעלם והסתר הלב אל הגילוי אפי' במוחו ותעלומות לבו עכ"פ. . . . הרי עבודה זו נשארת למטה וכו'").

5) וע"ד פרש"י נצבים כט, כ: "בספר התורה הזה, ולמעלה הוא אומר בספר התורה הזאת. . . . הזאת לשון נקבה מוסב על התורה, הזה לשון זכר מוסב על הספר וכו'". 6) וכידוע שמשל שבתורה מכון ומתאים בכל הפרטים להנמשל, דכיון שהמשל נשתלשל מהנמשל, מוכרחים להתאים כל הפרטים. 7) כש"ט הוספות סט"ז. וש"נ (נעתק ב"היום יום" כח שבט). 8) משפטים כג, ה. 9) ראה גם לקו"ד ח"א ל, א.

למשול על ידה על הטבע שבחלל השמאלי שזו נקרא
ג"כ עבודה להלחם עם הטבע והיצר ע"י שמעורר
האהבה המסותרת בלבו משא"כ כשאין לו מלחמה
כלל אין אהבה זו מצד עצמה נקראת עבודתו כלל:

 לקוטי פירושים

אלא שיצרו אנסו, ובשביל זה מספיקה גם הכפי' בע"כ¹⁰. (לקו"ש ז"א ע' 118 ואילך)	בעל-כרחו עכ"פ (אתכפיא), ועי"ז נקרא "עובד אלקים". וטעם הדבר שגם ע"י שינוי הרגילות באופן של כפי' בע"כ נקרא עובד אלקים - משום שפנימיות הרצון של כאו"א מישראל הוא טוב,

(10) ראה רמב"ם הל' גירושין ספ"ב.